

Влада Білогур, д. філос. н., проф.,
зав. каф. теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін
Мелітопольський педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СПОРТІ ЯК ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ "БУТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ" І "МЕТА-ЦІННОСТЕЙ" ТА ОСНОВА КОМУНІКАТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ

Самоактуалізація як світоглядна інтенція і здібність людини реалізувати себе у світі спорту є реалізацією потенцій, талантів, здібностей людини, так як людина не може жити в суспільстві без розвитку цих потреб; але лише для невеликої меншості вона в якійсь мірі може бути здійсненою в повній мірі. Самоактуалізовані особистості у спорті є прикладом розвитку тілесності, спонтанності, інтуїтивності людини, які набувають вагомості для розвитку духовного і матеріального субстрату, яке максимально втілює людську сутність, виявляє ті духовні регулятиви, без яких не може існувати і одухотворене суспільство. Суб'єктивно-психологічне розуміння самосвідомості особистості як знання свого "Я", як фізичне самопочуття індивіда є недостатнім. Дослідження самосвідомості «Я» як форми активності особистості переноситься у площину аналізу широких суспільних зв'язків, відносин, які складають сутність людини, породжують необхідність в активності суб'єкта у будь-якій сфері життєдіяльності [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Специфіка самосвідомості, характер її розвитку і виявлення у спортивній діяльності - в діяльнісній суті людини. Самосвідомість зумовлюється суспільно-історичною детермінацією особистості, її функціональні особливості зумовлені системою взаємовідносин, в яких здійснює свою життєдіяльність особистість. Плідним є аналіз самосвідомості в контексті предметно-діяльнісного і рефлексивно-комунікативної відношення людей до природи і один до одного. Це дозволяє виявити діалектику суспільної природи самосвідомості особистості і її індивідуальної форми існування. В єдиному філософському тлумаченні самовизначення в умовах кризового соціуму є діяльним по відношенню до ситуації, безкорисливим і навіть пов'язаним і ризиком, оскільки воно може поєднатися в образі такої інтуїції мислення і свідомості. коли тотожність мислення і буття, поняття і споглядання стають предметом роздумів. сумнівів, стають проблемою, що вимагає постійного перетворення як мислення, так і буття людини [7 ; 8; 9;10; 11] .

Проблема самовизначення особистості як філософська проблема розглядається в філософських доробках С.К'єркегора, К.Ясперса, М. Хайдеггера, Ж.П.Сартра, А.Камю. Самовизначення особистості у світі спорту - це свідомий акт виявлення і утвердження особистісної позиції в проблемних ситуаціях, що являє собою цілісну систему закономірностей руху культурної і моральної свідомості. Тому науковий розум в змозі озброїти кризову свідомість основоположним, інтегруючим принципом "прочитання" людського буття і свідомості у виявлених формах його засвоєння, здатних здійснити оцінювання останніх не лише за предметними наслідками чи істині як такою, але й їх безпосередності, тобто саме по значенню праксеологічних смислів їх для людської (спортивної) життєдіяльності. Фізичне самоволодіння собою в умовах стресів, "шокового стилю життя" є також субстанційним визначенням щодо здатності формувати особистісні риси в напрямку людської завершеності і досконалості за допомогою розумно-моральної дії як такої, незалежно від природних афектів. Воно проявляється у двох аспектах: 1) мужності; 2) поміркованості. Самоволодіння собою у фізичному й духовному сенсі - це одне із загальних достоїнств, яка виходить із фізичної зрілості людини, включає здатність людини здійснювати діяльність в дезорганізуючих ситуаціях, ситуаціях стресів чи "шокового стилю" життя, і є показником соціальної і емоційної зрілості людини, являючи собою орієнтацію

цілісної особистості у мінливому середовищі, яке постійно змінюється і як результат внутрішньої роботи ("роботи серця" - П.Юркевич), як самопізнання і порівняння себе з іншими, реалізація принципу суб'єкта, його діяльності і спілкування в умовах навіть віртуальної реальності (змінені стави самосвідомості, екстрасенсорика, катарсис, екстаз, творчість), які породжують різні форми психічної і духовної практики [12; 13 14; 15; 16; 17]. Самоконтроль як опредмечення своєї фізичної і духовної суті узагальнює усвідомлення і оцінку суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів, сприяє формуванню такої саморегуляції, яка передбачає можливість людини усвідомлювати і контролювати різноманітні психічні стани і ситуації; це вольова регуляція і саморегуляція, які засновані на самоконтролі людини як інтегративного компонента суспільного цілого. Людина, яка самоконтролює сама себе, являється центром фізичної і духовної активності, здатна предметно освоювати зовнішній і внутрішній світ, відкривати можливості для того метафізичного підґрунтя, яке робить людину особистістю. Проблема самоконтролю особистості особливо важлива у переломні періоди людської цивілізації, періоди "соціального хаосу" і "соціального безумства", в яких надзвичайно необхідна адаптація і саморегуляція як людини, так і колективу, особливо в ситуаціях розпаду соціуму. Через архетипічні зразки пам'яті і поведінки можливо елімінувати до певного рівня вироблені цивілізацією і світовими релігіями норми поведінки і системи культурної комунікації. Концепція самоспостереження у виборі автентичних зразків поведінки являє собою модус існування людини, скерований констелятивним типом рефлексії і зобов'язує індивіда поглиблювати самоспостереження як за своїм внутрішнім світом, так і аналогічно інших людей (Петра, Павла), сприяючи планом особистісного зростання, як у часи сталого і спокійного розвитку цілих соціальних груп, так і критичних ситуацій. допомагає фіксувати різні прояви своєї душі (переживання, думки, почуття), грає надзвичайно важливу роль у формуванні самосвідомості і самоконтролю особистості. Людство не може розвиватися, якщо не має тієї безумовної цілі, яка вимагає постановки і вирішення граничних питань буття, породження рефлексивно-регулятивного і трансцендентного стилів буття, особистісного зростання, досягнення свободи волі, подолання "дурної нескінченності", дискретності "Я", а значить плекання ідеального типу тілесного і духовного.

Самооцінка самого себе як модус пізнання є необхідною чи трансцендентною умовою метафізики людини, оцінка людиною своїх можливостей і властивостей, свого місця в цьому світі, серед інших людей, що є важливим регулятором людської поведінки, для чого необхідний і розвиток трансцендентної свідомості - переходу її із нормального стану в неординарний, змінний стан. Трансцендентність пов'язана з подоланнями свого тіла, особистості, "Я", з виходом свідомості за межі, покладені соціальними, культурними, природними обмеженостями. В якості суб'єктивного критерія можна назвати впевненість суб'єкта в собі, зміни в стилі індивідуального життя і світорозумінні людини; процес соціалізації людини і її включення в соціальну практику, що допомагає гармонізувати міжсуб'єктні, соціальні, екологічні, культорологічні відносини, які необхідно розвивати для "олюднення" людини і суспільства. Гармонійність і універсальність всієї людської життєдіяльності є чинником подальшого прогресу як самої людини, так і цивілізації в цілому: від самооцінки людини залежать взаємовідносини людини з оточуючим світом, її критична вимогливість до самого себе, критичне відношення до своїх успіхів і невдач. Тим самим самооцінка людини впливає на ефективність діяльності: людини, а також ті реальні можливості людини, які приводять до того, що вона розпочинає себе правильно оцінювати, внаслідок чого її поведінка стає адекватною тим умовам, в яких вона знаходиться.

Саморегуляція (від лат. *regulare* - приводити в порядок, налагоджувати) спортсмена – це доцільне функціонування живих систем на різних рівнях організації, один із рівней регуляції активності цих систем, що сприяє виявленню специфіки реалізуючих її засобів відтворення і моделювання дійсності, в тому числі і рефлексії суб'єкта. Саморегуляція спортсмена - це те "силове поле" руху єдності енергетичних, динамічних і змістовно-

сміслових факторів, які "опосередковані безпосередньо" і впливають на функціонування системи як єдиного цілого. як єдиного організму: прийняття суб'єктом цілі його доцільної активності; складання моделі діяльності; складання програми дії; визначення критеріїв для успішної реалізації цілі; інформація про реально досягнуті результати; оцінка відповідності реальних результатів критеріям успіху; прийняття рішень відповідно концепції діяльності. Загальні закономірності саморегуляції спортсмена реалізуються в індивідуальній формі, яка залежить від конкретних умов, знеосіблюючих процеси "універсальною засліплення" індивіда, нервової діяльності, генетичної передрозположеності процесу виховання.

Сутність концепції самоактуалізації особистості у спорті, в центрі якої відбувається формування "буттєвих цінностей" і "мета-цінностей", включає наступні моменти цього осмислення: повне, живе і самовіддане переживання з повним зосередженням на собі; існування фактично, а не в потенційності; чесність і прийняття відповідальності за свої дії; розвиток здібностей "кращого життєвого вибору"; розвиток всіх своїх потенційних актів; пік - переживання як перехідний момент самоактуалізації. коли людина освідомлює себе більш цілісною істотою; виявлення свого суперечливого процесу становлення цілісності [18; 19].

Спорт в умовах індустріального і постіндустріального розвитку товариств має цивілізаційні соціально-культурні трансформації, включається в загальну систему міжнародної взаємодії, комунікативно-інформаційного обміну. Спорт став частиною глобальної економічної системи, актором великої політики, втіленням науково-технічних досягнень. Олімпійські ігри як символічне втілення спорту є одним з наймасштабніших і соціально значимих подій. Всебічний аналіз феномена спорту, його взаємозв'язок з іншими галузями життєдіяльності, активну участь молоді необхідні для розуміння суспільства загалом. Домінуюча система поглядів у світі відображає позитивний вплив спорту на особистість і суспільство. Уряди багатьох країн підтримують спортивні рухи, субсидуючи програми підвищення фізичної підготовки молоді та дорослих, а також удосконалюючи системи спорту вищих досягнень.

Список використаних джерел:

1. Білогур В.Є (2014). Формування концепції цілісної особистості: теоретико-методологічні виміри // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.59. С.192-203 [in Ukrainian].
2. Білогур В.Є (2011). Структура світоглядних орієнтацій сучасної студентської молоді // Вища освіта України. Вип. 3. С. 74-80 [in Ukrainian].
3. Білогур В.Є. (2013). Аналіз рівня розвиненості ціннісних орієнтацій студентів-економістів у трансформаційному суспільстві // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії .Вип.53. С. 113-120 [in Ukrainian].
4. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. (2013). Сучасна геокультура як соціокультурний феномен культурної глобалізації // К: «Видавництво «Гілея», Вип. 72. С.487-492 [in Ukrainian].
5. Воронкова В.Г. (2009). Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. Вип.37. Запоріжжя: ЗДІА, С.16-32 [in Ukrainian].
6. Воронкова В.Г. (2008). Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗДІА, Вип.35. С.15-35 [in Ukrainian].
7. Кивлюк О.П. (2016). Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя. Вип. 67. С. 225-232 [in Ukrainian].

8. Людиномірність гармонізації культурно-освітнього простору особистості: методологія, експертиза та психолого-педагогічні рецепції: монографія. За заг. ред. Т. С.Троїцької, І. Аносова, В. Молодиченка. Мелітополь: ММД, 2012. 378 с. [in Ukrainian].
9. Максименюк М.Ю. Нікітенко В.О. (2016). Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.Запоріжжя: Вид-во ЗДІА. Вип. 66. С.215-229 [in Ukrainian].
10. Мельник В.В. (2015). «Аксіологічний поворот» сучасної філософії від культури як буття до буття культури // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.63. С.208-217 [in Ukrainian].
11. Мельник В.В. (2013). Становлення і розвиток полікультурного суспільства в умовах євроінтеграції// Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.54.- С.69-81[in Ukrainian].
12. Мельник В.В. (2005). Полікультурність в контексті глобалізації: соціально-філософський аналіз // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Вип.22. С.217-229 [in Ukrainian].
13. Нікітенко В.О.(2013). Сучасна геокультура як соціокультурний феномен // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, Вип.53. С. 261-270 [in Ukrainian].
14. Нікітенко В.О. (2016). Концептуалізація геокультурних цінностей у процесі викладання іноземної мови: соціальні та філософські виміри Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, Вип.64. С. 255-259 [in Ukrainian].
15. Vitalina Nikitenko (2015). GEO-CULTURAL VALUES AS MAIN CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Humanities Bulletin of Zaporizhzhie State Engineering Academy Вип.61.Р. [in English].
16. Нікітенко В.О. (2013). Геокультурные ценности в условиях современного мирового развития: социально-философское измерение. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, Вип.54. С. 266-280 [in Russian].
17. Олексенко Р. І. (2015). Вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя. Вип. 62. С. 65-73[in Ukrainian].
18. Олексенко Р. І., Молодиченко В. В. (2017). Концептуальні пріоритети формування сучасної людини економічної / Р. І. Олексенко, В. В. Молодиченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. Вип.70. С. 164 – 175 [in Ukrainian].
19. Олексенко Р. (2013). Перспективи й основні напрями розвитку сучасної економічної освіти / Р. Олексенко // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія. Вип. 28(1). С. 379-384 [in Ukrainian].